

© Editura EIKON

București, Calea Giulești 333, Sector 6,
cod poștal 031310, România

Difuzare / distribuție carte: 021 348 14 74
0733 131 145, 0728 084 802
difuzare@edituraeikon.ro

Redacția: 021 348 14 74
0728 084 802, 0733 131 145
contact@edituraeikon.ro
www.edituraeikon.ro

Editura Eikon este acreditată de
Consiliul Național al Cercetării Științifice
din Învățământul Superior (CNCSIS)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
RACHIERU, ADRIAN DINU

Politică și canon literar / Adrian Dinu Rachieru ; argument de
Adrian Dinu Rachieru. - București : Eikon, 2021

2 vol.

ISBN 978-606-49-0452-2

Vol. 1. - 2021. - Conține bibliografie. - ISBN 978-606-49-0453-9

82.09

DTP: Mihăița Stroe

Editor: Valentin Ajder

Adrian Dinu Rachieru

POLITICĂ ȘI CANON LITERAR VOLUMUL I

E I K O N

București, 2021

CUPRINS

ARGUMENT

Politică și literatură.....	7
-----------------------------	---

I. PROLEGOMENE

I. 1. Despre canonul literar și „intervalul-tampon” (canonizare și decanonizare).....	25
I. 2. „Problema Eminescu” și canonul literar românesc.....	40
I. 3. Canon, ideologie și „limba de lemn” (au fost cinci revoluții canonice?).....	58
I. 3.1. CANONUL POLITIC	75
ÎN ZODIA REALISMULUI SOCIALIST	75
ȘCOALA DE LITERATURĂ, UN EXPERIMENT EȘUAT? CEI DOI LABIȘ.....	92
I. 3.2. CANONUL NEOMODERNIST	116
GENERAȚIA ORFELINĂ.....	116
NICHITA STĂNESCU – UN „IDOL FALS”?	128
I. 3.3. CANONUL PROTOCRONIST:	152
O POLEMICĂ RATATĂ: SINCRONISM VS. PROTOCRONISM	152
ION GHEORGHE SAU CĂDEREA ÎN TIMP	168
I. 3.4. CANONUL POSTMODERNIST	178
UN BINOM SIMBIOTIC: POSTMODERNISM ȘI POSTMODERNITATE	178
MARIN SORESCU ȘI „DEMOCRATIZAREA” POEZIEI	197

I. 3.5. CANONUL EST-ETIC	207
IGIENA REEVALUĂRIILOR ȘI OFENSIVA REVIZIONIȘTILOR	207
GHEORGHE GRIGURCU SAU „DILEMA IDENTITĂȚII”	219

II. EFIGII

II.1. MARI INTERBELICI ȘI MICII „CLASICI”

ETATIZAREA SCRITORILOR	231
-------------------------------------	-----

II. 1.1. SUPRAVIEȚUITORII

MIHAIL SADOVEANU, UN PROZATOR „REEDUCAT”?	231
UN „VULTUR ÎN COLIVIE”: G. CĂLINESCU	255
TUDOR ARGHEZI SAU GÂLCEAVA CU SINELE	277
CAMIL PETRESCU, UN REFORMATOR ÎNVINS?	290
GEORGE BACOVIA, „POETUL-MULTIPLU”	308
LUCIAN BLAGA ÎN „OBSEDANTUL DECENIU”	323

II. 1.2. LITERATURA NOUĂ. CLASICISMUL SOCIALIST.

TREIMEA CANONICĂ	342
PETRU DUMITRIU: EXILUL CA ISPĂȘIRE	342
MARIN PREDA SAU „AVENTURA CONȘTIINȚEI”	365
UN PROCOPIAN: EUGEN BARBU	397

MICII „CLASICI”

UN „POET-EXEMPLU”: MIHAI BENIUC	422
MIRON RADU PARASCHIVESCU, UN „COBAI” RĂZVRĂȚIT	434
DAN DEȘLIU, UN „ZMEU” AL PROLET CULTISMULUI	444

O RESURECȚIE LIRICĂ: MOMENTUL „STEUAU”

„IDENTITĂȚILE” LUI A.E. BACONSKY	452
AUREL RĂU SAU „OCHIUL ESTET”	464
PETRE STOICA, UN APOLOGET AL PROVINCIEI	472

RAPSOZII NOULUI EV

ZAHARIA STANCU: REABILITAREA BIOGRAFISMULUI	480
UN PROZATOR LIRIC: EUSEBIU CAMILAR	491
TITUS POPOVICI, UN „FIU RISIPITOR”?	498

SCHIMBAREA LA FAȚĂ. ALȚI SUPRAVIEȚUITORI

PAUL GEORGESCU, UN DOGMATIC RECICLAT	509
FLORIN MUGUR ȘI „ABECEDARUL FRICII”	519
IOAN ALEXANDRU, UN POET „PIERDUT”?	524
DOCTRINA ARDELENISMULUI (I)	
UN NOMENCLATURIST CANDID: ION BRAD	532
DOCTRINA ARDELENISMULUI (II)	
ION HOREA, UN „ERETIC” DISCRET	538
RADU COSAȘU ȘI „POLITICA NUANȚELOR”	544
ALECU IVAN GHILIA, UN ROMANTIC DEGHIZAT	553

III. SURPRIZE POSTDECEMBRISTE

„ÎNVOIALA” LUI NOICA	563
REINVENTAREA LUI ADRIAN MARINO	580
ȘTEFAN AUG. DOINAȘ, UN CAZ DE „NECROFAGIE CULTURALĂ”?	598
ION D. SÎRBU, UN ROBINSON ÎN ISARLİK	615
PAUL GOMA SAU „ETICA NEUITĂRII”	634
UN MEDIATOR: MIRCEA MARTIN	652
CORNEL UNGUREANU ȘI „GEOCRITICA”	666

ADDENDA

PENTRU O ISTORIE POLITICĂ	
A LITERATURII ROMÂNE POSTBELICE	675

I. PROLEGOMENE

I.1. Despre canonul literar și „intervalul tampon” (Canonizare și decanonizare)

I. 2. „Problema Eminescu” și canonul literar românesc

I. 3. Canon, Ideologie și „limba de lemn” (Fost-au cinci revoluții canonice?)

„Operele literare de succes sunt aducătoare
de anxietate, nu un antidot pentru ea”.
(Harold Bloom)

I. 1. DESPRE CANONUL LITERAR ȘI „INTERVALUL-TAMPON” (CANONIZARE ȘI DECANONIZARE)

Plutind în confuzie, prelungind un impas teoretic (fără a cădea de acord asupra unor criterii și principii) sau expediind chestiunea ca fiind perimată, discuțiile despre canon, chiar dacă și-au surdinizat insurgența primilor ani postdecembriști, devin pasionale, inflamate și interminabile când sunt punctuale, fluturând liste ale „canonizabililor”. Deși o recapitulare contextuală n-ar fi de prisos, ne rezumăm a constata că dezbaterile de la noi par „a fi uitat originile” (Simuț 2017 : 468), mai exact „învățăturile” lui H. Bloom. E drept, am asistat la o „bruscă inflație” după traducerea cărților sale, problema canonului devenind, fără „precauțiuni metodologice”, „o obsesie teoretizantă” (Mincu 2011 : 256), un fel de „cheie franceză” bună în orice intervenție. Fără a lămuri, însă, criteriile de omologare canonică și responsabilitatea canonizării. Obscurizarea criteriilor, eclipsând caracterul lor de *summa* (Mincu 2011 : 247) în sensul „complementarității semiozice”, înverșunarea în reconfigurarea canonului prin rocade fragile, nejustificate estetic, ne obligă să constatăm că, până la urmă, nu canonul, ci canonizarea suscită interes. Dincolo de aproximațiile teoretice, miza e practică, întreținând o bătălie care vizează revizuirea în ierarhie, sancționând căderile în rang, uzura morală, rezolvând *acum* probleme care cad în sarcina posterității, oricum incertă. Dezbaterea e, categoric, necesară; doar că purtată de „contestatari improvizați”, ea privește, cu deosebire,

canonizarea și cade în ridicol câtă vreme aprigii și grăbiții combatanți, prin autocanonizare, încearcă să-și arondeze un loc în spațiul canonic.

Pe urmele lui Ion Simuț vom distinge între *schimbările în canon*, cu ajustări lente sau precipitate, și *schimbarea de canon*, situația din urmă fiind ilustrată, ca tentativă recentă, de ofensiva postmoderniștilor, dorind a impune – prin substituție – un canon propriu, generaționist. În primul caz, vorbim de un canon general, ctitorit ca medie a opiniilor critice profesioniste, de prestigiu public, fără pretenția imuabilității. Dacă avem în vedere istoria evenimentțială, cu deosebire seismică unor epoci, provocând „rupturi” și, mai ales, spiritul lor, promovând alte valori, atitudini, standarde etc., circumscrise istoric, deosebim firești canoane „de epocă”. De pildă, negativismul proletcultist a încercat să impună, prin pontifi vietii literare, un canon politic; el va fi dislocat de cel neomodernist prin „enclava estetizantă”, sustrăgând literatura presiunii ideologice, refăcând legăturile cu o tradiție ocultată. Taxat ca tardomodernist, canonul va fi contestat prin noua paradigmă a postmodernismului, după cum, după ’89, întreaga literatură din perioada totalitară, infestată de-a valma, va fi supusă, prin voci răzlețe, oprobiului, canonul epocii „socialist-comuniste”, fiind, chipurile, opera regimului politic și, în consecință, anulat. Că astfel de „revoluții de presă” au eșuat, din fericire, se știe, canonul neomodernist, construit prin voci de autoritate critică (estetică), ieșind consolidat, chiar dacă înverșunarea contestată semăna izbitor cu furiile proletcultiste, aducând la rampă arbitrii ideologici sub flamura *est-eticii*.

Deși supus asaltului contemporanilor, prin acțiuni destabilizatoare și infiltrări ilicite, orice canon, în timp, suportă o erodare firească, „simplificându-se”, paradoxal. Reținând, cu adevărat, *valorile esențiale*, chiar dacă oferta crește vertiginos și presiunea masei de scriitori obligă la reconfigurări / înnoiri. Să observăm, însă, că postmodernismul, fiind pluralist și relativist, nu agreează *canonul unic*. Dacă penetrarea canonului neomodernist a eșuat (fiind vorba despre o literatură „diferită”), postmoderniștii (ca anticanonici) ar trimite canonul estetic „spre lada de gunoi a teoriei și a istoriei literare” (Simuț 2017 : 465), ignorând

operatorul axiologic. Și ne întrebăm: poate fi impus un nou canon din perspectivă non-axiologică? Adică dintr-o altă perspectivă canonică, lichidând „provizoratul estetic”? În fond, prin seria de trasmutări și substituirii operate în sfera unui canon se impun *mutații axiologice*.

Forțând revendicativ o nouă ierarhie, de alt reglaj valoric, opintirile revizioniste de după ’89 erau contaminate politic, folosind anticomunismul (postcomunist) ca „nou oportunism”. Se doreau, de fapt, jocuri de putere, cu valori răsturnate, nu întotdeauna motivate, exploatănd o fractură istorică, mizând pe etic și pe scandaloasa ipoteză a „deșertificării”, de circulație, totuși. Dacă o nouă generație militează pentru schimbarea de canon (impunând un alt canon), notăm că această succesiune de canoane nu exclude interferența lor; după cum, dincolo de ratificări și rectificări, de inovații canonice, fințează un canon unic (generalist), în prefață, asigurând însă reprezentativitatea. Altfel spus, prin reevaluări și rejectări, evitând flexările conjuncturale, oferind o imagine de ansamblu, larg acceptată ca obiectivă, percepută ca necesară. O listă fundamentală, nu doar de uz didactic, cu ierarhii severe, suspectate de conservatorism, rod al unui efort colectiv. Fiindcă marii critici, în chip de legiuitori, au girat destinul culturii noastre, „organizându-i” posteritatea, fixând nivelul canonicității și „reperle modelizante” (borne canonice).

Chiar dacă, prin anii ’90, Virgil Nemoianu a deschis cutia Pandorei (v. *The Hospitable Canon*) reanimând discuțiile, boala canonizării e veche. Deși fondul teoretic a rămas neelucidat, listele de circuit public s-au înmulțit, conservând nu atât condiționările multiple (interdisciplinare) ale canonului, acel set riguros de standarde / reguli, ci mai degrabă „viciile” lui, încălcând / ignorând o cutumă bloomiană: „intervalul-tampon”. Graba contemporanilor, brusc „clasicizați”, de a penetra canonul, sfidând intervalul celor două generații și ierarhia, compromite însăși ideea de canon. Fie incomplete, fie prea aglomerate, astfel de *liste canonice*, cu autori grăbiți sau opere nevalidate, nu așteaptă lucrarea timpului; adică etapele receptării și consacrarea mutuală, *a posteriori*, reținând valori pe termen lung, selectate și sedimentate în praxisul receptării, producând „efecte”. Ca „aducătoare de anxietate”,

astfel de prezențe impun prin singularitate și reprezentativitate; prima cerință, după H. Bloom, un „avocat” al canonului estetic, ar fi tocmai *originalitatea* („stranietatea”), esteticul fiind „cheia intrării în canon” (Codreanu 2009 : 55). Chiar dacă pledoaria lui Bloom pare, în vremurile noastre, „o apologie agonică” (cf. Mircea Martin), metabolismul literaturii prezintă un șir necurmat, în efervescentă, de raporturi și cauzalități: rolul stimulator al predeceserilor, breșe în tradiție prin răzvrătirea unor voci, reconfigurări și, înainte de orice, „emoții estetice”, vizând „adâncime axiologică” și „conștiința canonului” (Lesenciuc 2019 : 13), cu autori în perimare sau amplificare, în conformitate cu noul orizont de așteptare. Cristalizarea canonului nu este voința cuiva, chiar dacă luăm act de „fenomenul Manolescu”. Ceea ce rezultă, prin însumarea eforturilor, este un *canon impersonal* (un metacanon), reținând, prin suplimentări canonice, autori care „merg în vederile timpului”, cum spunea G. Călinescu, ei înșiși supuși revizuirilor, verificați istoric. La nivelul insului creator, canonul / canonizarea, după Bloom, poate fi chiar o „artă poetică”, însemnând o „interpretare greșită” a marilor înaintași / a textelor precursore.

Mircea Martin reținea două practici canonice, niciodată coincidente, dar aspirând spre convergență, vorbind despre canonul critic (estetic) și cel curricular (Martin 1998 : 3-25). Primul asigură instituirea canonică (omologări, eliminări, reșezări), celălalt protejează memoria canonică, chiar dacă nu sunt excluse „greșite acte de filtrare și de triaj” (Nemoianu 2019 : 22), falsificând relieful axiologic, implicit harta canonică. Asaltul „prezenteiștilor” ar fi un prim exemplu, în tentativa de a controla evoluția canonică. Dacă în vechiul regim, *instituția valorizării*, pe fundalul opoziției tacite dintre monopolul puterii (oficialitatea) și monopolul opiniei (al profesioniștilor criticii literare), funcționa cu „mijloacele luptei politice” (Pricop 2005 : 174), piața liberă a literaturii, în haos comunicațional și deculturalizare freatică, într-o epocă fluidă, de flux incontinent, epidermic, scapă unor filtre severe. Operatorul ideologic și „eroismul estetic” (strategia esopică) conduceau la hibridări și supralicitări, în ambele sensuri. Acum, în societatea mediatică, hățșul rețelelor instituie orizontalitatea, directetea,

imediatitatea, subminând, prin aplatizare, structurile piramidale. Cândva, echipa de critici construise o scară de valori, impunând un canon propriu (estetic), în conflict cu cel oficial (preponderent politic). „Lăsați de capul lor” (Manolescu 2008 : 1449), criticii, prin canonul estetic, au încercat o corectă „valutare” (cf. R. Voncu), lucrând cu ierarhii consensuale și „o dublă contabilitate morală”, temperând zgomotul propagandistic. Chiar dacă *Tezele* din 1971 au trezit spaima unor posibile reveniri, ele n-au produs avarii majore în plan literar. Șaizecismul a asigurat racordul cu o tradiție retezată, deși generația e taxată, nedrept, ca fiind „defazată și nelegitimă” (cf. M. Cărtărescu), o „clonă” a interbelicului în ochii postmoderniștilor. După sufocantul corset ideologic, deși canonul nu trebuie pus în slujba vreunei ideologii, după erupțiile naționalismului emfatic, sperând a rescrie Istoria literaturii, după noul concept de canon (pluriperspectivist, recicland stiluri istorizate, de dispensă axiologică, cum vor unii), după etalonul est-etic, la altă oră istorică (colapsarea comunismului), folosind un alt filtru politic, s-ar părea că „nefirescul” literaturii „sub comunism” devine „incitant”, ofertant „ca expresivitate” (Negrici 2019 : 683), impunând un unghi nou de abordare în locul celui estetic. Dacă revoluția canonică postdecembristă a propus, în diagrama axiologică, doar modificări minore, ea întretine, însă, o „psihoză axiologică” (Mincu 2011 : 253) prin relativizarea valorilor, slăbind canonul (prin descentrare și multiplicare). Asistăm oare, într-o lume plurală, cu istorii alternative, la moartea canonului? Supremația divertismentului, devitalizarea spiritului critic, confuzia succes / valoare (topurile literare folosind indicatorii economiei de piață), „actualizarea” unor texte canonice („incompatibile” cu prezentul), rupturile în lanțul canonic etc. nasc întrebări îngrijorătoare privind chiar soarta literaturii.

*

Lista de poeți canonici (sau „presupus canonici”, cum bemola N. Manolescu) propusă de *România literară* (nr. 16/2019) și ancheta interminabilă a *Cafenelei literare* despre *Poezia canonică românească*

au iscat valuri, scoțând din somnolență o temă aparent părăsită. Cum angoașa prezenteismului întreține febra listelor, suntem obligați la alte câteva precizări de ordin conceptual-metodologic.

Discutând despre „eternitatea canonului”, Mihai Zamfir ne reamintește că fiecare literatură își conservă „un nucleu esențial”, aparent imobil, acel *fond de bază* (stabil, de relativă fixitate, suportând, totuși, – cu lentoare – varii corijări), făcând din cultură „un pilon național rezistent” (Zamfir 2019 : 4). Și repunând în discuție această frecventată temă, asaltată de numeroși contributory, întocmind cu febrilitate „liste” conjuncturale și provocând – vorba lui Ion Simuț – „turbulențe”. Canonul, oricum, *nu este o ficțiune intelectuală*, sublinia Mihai Zamfir.

Așa fiind, credem în necesitatea canonului (într-o epocă, vai, confuză axiologic), dar nu și într-o istorie literară „canonică”, obsedată de liste, precum a noastră. Pentru simplul fapt că o istorie a literaturii – avertiza Marian Popa – „nu poate fi doar un panteon”; altfel zis, și „literatura stupidă”, spunea același, poate fi „material muzeal”. Adică am putea avea un *canon istoric* și un altul strict estetic. S-ar cuveni, întâi, să detaliem chestiunea și, mai ales, să (ne) definim termenii. Să însemne canonicitatea intangibilitate, adică mortificare? Să fie canonul un „import fraudulos” sau, mai degrabă, un transfer fraudulos, preluat din sfera religiosului? Oricum, canonul laic *nu e închis*, poate fi „penetrat” prin lărgirea listei canonice (firește, în aceleași condiții de omologare); încât, inevitabil, asistăm la înmulțirea acestor liste, de uz didactic (presupus diferite). Totuși, unde mai e *stabilitatea canonică*? Canonul, negreșit, e în prefacere (acumulări, sedimentări, evacuări, negocieri) și suportă verificări succesive. Așa fiind, el este doar reproductiv sau în continuă reînnoire? El se îmbogățește sau e deconstruit, până la distrugerea „dispozitivului canonic”? În fine, în epoca globalizării, învolburată de cruciadele socio-politice (feminism, afrocentrism, neoistorism, deconstructivism etc.), purtate în numele unor „reparații istorice”, *canonul național* mai supraviețuiește?

Discuția e, însă, binevenită. Afirmția lui N. Manolescu („canonul nu se discută, el se face”) este doar imprudentă. În realitate, canonul, ca *operă colectivă*, chiar se discută; el se face, fiind în pre-facere. Ce canon

s-a făcut fără discuții?, se întreba, îndreptățit, Mircea Martin. Și fără a ignora dispeceratul manolescian (de contribuție decisivă, dar nu exclusivă), trebui să reamintim că sfera canonului, implicit galeria canonicilor în anii postbelici, exceptând injoncțiunile ideologiei, sovietismul și deriva ceaușistă, a angajat întregul front critic. Adică *al doilea front critic* (cf. Constantin Pricop), venind ulterior cu intervenții corective, nuanțări, declasări etc., eliberându-se de jocul circumstanțial. Doar iluzia autorității critice, „o moștenire istorică” de care nu ne lepădăm, făcând din cronica literară o instanță canonizatoare, ne face să credem că judecățile de primă instanță (critica de întâmpinare) fixează canonul. Ele, acele judecăți, sunt conjuncturale și superficiale, relative și amendabile, lipsindu-le perspectiva; distanțarea, altfel spus, funcționând ca „barieră critică”, deși nu poate fi vorba, nici în acest caz, de ierarhii osificate și aprecieri „definitive”. Cum bine spunea Nicoleta Sălcudeanu, „canonul este un copil cu mai multe moașe”. Vechiul canon se restrânge, unii canonizați ies din actualitate, noile achiziții își fac loc (uneori cu coatele), circumstanțele / standardele de epocă intervin în „joc”, selecția poartă pecetea gustului, dar și a idiosincraziilor. Fiindcă acceptăm *realitatea canonului ca dat subiectiv*, rod al interpretărilor într-un spațiu de certă varietate polifonică, supus în permanență interogațiilor critice. Ce ne facem însă cu „elegiaca” concluzie a lui H. Bloom, potrivit căruia „criticii nu pot crea canonul”. Cine atunci s-ar încumeta și ar avea autoritatea canonică să o facă? Și, în fond, o sumă de subiectivități poate fi garantul obiectivității? Deci: 1). Nici un critic nu face canonul, el fiind o *operă colectivă*; 2). Canonul funcționează în variante naționale; 3). El are ca fundament esteticul, este un cumul de singularități și propune / impune o listă în prefacere, confirmând lovinesciana mutație a valorilor. Testul operelor canonice ar fi *recitirea* (H. Bloom *dixit*): „dacă nu impune o recitare, opera nu poate dăinui”, scria el, analizând „ciclul de viață al poetului puternic” cum o va face și în *Anxietatea influenței*. Dar în epoca „alfabetismului TV” (cum zic sociologii), a internauților, lectura e în recul. Recitirea, e limpede, vizează cercul îngust al inițiaților.

Să nu uităm că autoritatea canonică, *gestul canonizator* – prin „fixare” – au, totuși, un caracter resimțit ca *opresiv și stimulează avântul*

contestatar. Dar atacul anticanonic ce va să însemne? Distrugerea canonului (cum ar dori numita „Școală a resentimentului”, prin atitudine decanonizatoare) sau doar înlocuirea lui (cu repetate „divorțuri canonice”, impunerea canonului generaționist, altă listă de „supraviețuitori”)? Adică *un alt canon*. Observăm că sub flamura revizuirilor (cerând, imperativ, reșezarea valorilor), gestul canonizator se deschide ambivalent. Canonul, preciza H. Bloom, este *un etalon de vitalitate* (selecționând „oameni reprezentativi”, asigurându-și „nemurirea”) și, în același timp, poate fi *mesagerul Morții*, expediind în neant scriitorii considerați cândva reprezentativi. Cu atât mai riscante sunt profesiile canonice. Canonicizarea are nevoie de *timp*, ar trebui să treacă două generații pentru a spera că nu greșim. Graba unora de a se considera *scriitori canonici*, forțând intrarea în manuale e pe deplin ridicolă. Soarta unui scriitor (în pofida gloriei conjuncturale și a abilităților relaționale) nu se decide în timpul vieții; iar posteritatea e nemiloasă și capricioasă. Febra canonizării (ne) joacă feste, unele nume se vor evapora, cei care vin întocmesc, cu febrilitate, alte liste.

Evident că scriitorul român trăiește *anxietatea consacării canonice*. Reamintim că istoria manolesciană a fost așteptată cu înfrigurare; indiscutabil, o carte-eveniment, bucurându-se de o receptare zgomotoasă, pasională, ea a provocat și mari deziluzii. De ecou bloomian (și nu ne referim doar la „nostalgia esteticului”), impozantul tom aparține unui cronicar – „direcționist”, deghizat în istoric literar, funcționând, să recunoaștem, ca *brand cultural*. Sub un subtitlu inexact (*5 secole de literatură*), amestecând vârstele manolesciene (repere, mize, stil – cum observa, într-o altă „eră”, un alt Daniel Cristea-Enache), jurând pe „procustianismul estetic” (cercetat capricios), expediind nume grele pe lista „dicționarizaților”, operând inexplicabile excluderi, *Istoria critică* s-a vrut canonică. Este Manolescu un „mare canonizator”, alături de Maiorescu, Lovinescu și Călinescu (careul de ași, după S. Alexandrescu, instituind *ordinea literară românească*) sau „doar” un *contributor* (zice Doris Mironescu), lucrând, ca „benedictin cartograf”, – prin acest *opus magnum* – la „lărgirea” canonului? În sensul (paradoxal) că numărul autorilor, implicit al operelor valide sporește,

cantitatea de literatură devine copleșitoare, dar spațiul locativ oferit nu poate fi la fel de generos! Lista canonică, găzduind autori „inoxidabili”, nicidecum cărți ridate este, se înțelege, restrictivă. Luptele (generații, grupări, direcții) s-ar vrea și câștigătoare în instituirea canonului (acele râvnite și definitive „lovituri canonice”). Iluzorii, finalmente. Totuși, ce ne facem cu *intervalul-tampon* cerut de H. Bloom, un argument de bun-simț la urma-urmei, acele „două generații” care vin după moartea scriitorului? În cazanul vanităților (care e chiar viața literară), renegocierea canonului literar / reformarea lui se rezumă, de regulă, la un lobby generaționist. Or, statutul canonic are în vedere *opera*, dar și *influența* ei (misterioasă), nicidecum traficul de influență. Iar *bătăliile canonice* au nevoie de două tabere (firește, în conflict). Altă întrebare ar privi puțința sustragerii. Bloomiana „anxietate a influențelor”, *interranimarea* lui Steiner sau *interglosarea infinită* a lui Manolescu numesc marele adevăr al influenței literare, instituind „o anxietate irezistibilă”. Dar dacă H. Bloom se împărtășește „anxios” din Shakespeare (cel care a scris „textul vieții moderne”), lanțul de receptări invocat de un Jauss este „liber” oare de orice influență? Evită receptarea capcanele impresionismului? Sau, altfel spus, ne putem sustrage presiunii contextului, rămânând *numai pe teren estetic*? Greu de crezut și imposibil de înfăptuit. Iar dilemele canonice ne asediază. Și dacă Fowler are dreptate (susținând că fiecare epocă are genuri canonice), atunci reevaluarea e chiar presantă. Acel catalog de autori (supraviețuitori), construit pe „retorica imortalității” se vede confruntat cu „repertoriul activ” al epocii / epocilor, suportând răsturnări în „topul” genurilor literare.

Canonul, oricum, se instituie prin consens. E drept, la noi mentalitatea curentă cere ca un critic de oarecare autoritate să-și scrie propria istorie literară ca un apoteotic „discurs de legitimare”. În afara obișnuitelor cărțeli, a unor execuții de cafea și a prizei emoționale, lipsesc, regretabil, discuțiile aplicate. A propus cineva un canon alternativ (ca demonstrație temeinică, nu fluturând liste încropite „de azi pe mâine”)? În deghizament postmodern, *Istoria manolesciană* se vrea, desigur, *cartea vieții*, adăpostind – s-a observat – „mai mulți Manolescu”. Ea impresionează, dincolo de recepția foiletonistică, prin forța de

absorbție, dar, în mare, se pliază pe ierarhiile consacrate. Vom accepta apoi că orice canon (laic) este *o creație a conștiinței ordonatoare a criticilor*. Autorii canonici, ne preveena Coleridge, sunt *veșnic vii*, exercită – prin „demnitate estetică” – o supra-influență, *postfigurând* (zicea H. Bloom) canonul. Reamintim (alte) câteva adevăruri: canonul e alcătuit din singularități (stânjenitor de puternice) iar intrarea în canon, prin individuație, înseamnă *fixarea* în memoria colectivă. Ceea ce nu presupune și o venerație somnolentă, pietrificată. Astăzi, *publicultura*, prin forță mediatică, penetrând zgomotos piața și falsificând relația valoare / succes tulbură și listele canonice. Ce să mai vorbim despre culturile mici, închise în propriile granițe lingvistice, incapabile să gestioneze acel hult *management al vizibilității*. Or, în absența lui, societatea mediatică te condamnă la inexistență. Să mai adăugăm, sub presiunea globalizării, soarta grea a canonului național, supus din interior deconstrucției. G. Călinescu a impus, descurajant, o viziune (ca narațiune identitară) și a împlinit dezideratul canonic, afirma tăios M. Mincu. Să înțelegem de aici că alte Istorie literare ar fi „inutile”? Mai ales că epoca istoriilor integrale, „de autor”, a apus. Generaliștii au cam dispărut, izvoiriștii și istoriștii pun în circulație, de regulă, banalități didactice, ies la rampă criticiștii condamnând vehement „efervescența mitologică” și punând la zid teza evoluției organice. Iar ambițioasele Istorie, tratate ca obiect de cult, pot invoca alibiul subiectivității câtă vreme folosesc un operator empiric: „gustul” (departe de a fi infailibil!). Deși nu concepem o Istorie literară în absența unei percepții contextuale (culturală, istorică, politică), inventariind școli, curente, reviste, ideologii etc., deși nu credem că rostul ei ar fi canonizarea, până la urmă, să recunoaștem, o istorie literară instituie / poate institui canonul. Dar poate fi ea un laborator aseptice, apărând purismul estetic?

Evident, nu orice autor poate penetra canonul. Valoarea, în sine, nu ajunge. Mari scriitori pot rămâne necunoscuți, ilustrând doar canonul național; sau stimulând asaltul contestatarilor, deranjați de centralitatea unui nume (să exemplificăm: Eminescu). Și căutându-se, cu înfrigurare, alternative (să exemplificăm: Cărtărescu sau Gabriel Chifu, mai nou). Adică o centralitate canonică adusă la zi, îmbrățișând,

heglian, „ethosul modernist al progresului” (Codreanu 2009 : 94), mizând pe metaliteratură. Iar recuperarea celor din exil, „întoarcerea proscrisilor”, îmbogățind – astfel – literatura noastră, cultura, în sens larg (și nu doar anexionist, strict cumulativ, prin extensie geografică) e necesară. Șansele de a intra în canon sunt, însă, mici dacă ne crampom-năm (cum altfel?) de conceptul de *influență*. S-ar putea, însă, ca pe termen lung, acel „afară” al literaturii române, adus *acasă*, în matca (corpusul) literaturii-mamă, metabolizat, să penetreze, prin anumite voci, canonul. Chiar dacă N. Manolescu, într-un interviu, mărturisea că „literatura exilului nu este interesantă” (v. *Scrisul românesc*, nr. 2/2009). Categorie, *romstrăinii* (vorba lui Sorin Alexandrescu) contează.

Deschidem aici o paranteză, reamintind că monografia dedicată lui Faulkner (E.L.U., 1969), croită pe tipar structuralist, impunând, cu moderație, o metodă ca „aplicație concretă”, stabilind „câteva drumuri de acces”, îl legitima pe Sorin Alexandrescu, în pofida reticențelor teoretizante ale momentului, ca „cel mai modern critic” de la noi (Goldiș 2011 : 261). Și Nicolae Manolescu, în *Istoria critică*, chiar dacă nu agreea noul scientism, nu ezita a recunoaște că Sorin Alexandrescu este „cu un pas înainte față de critica momentului” (Manolescu 2008 : 1245); dar pledoaria lui Alexandrescu, oarecum somativă, recomandând abandonarea canonului estetic (păreră împărtășită, printre alții, de Cărtărescu și Lefter, în numele ideologiei postmoderniste), a trezit o reacție promptă, Manolescu precizând ferm că „în literatură, canonul, fie ori nu pluralist, nu poate fi decât estetic” (Manolescu 2008 : 1451).

Adevărul e că un purism estetic nu există. Ca adept al discursului socio-cultural, deconstructivist, presărând tușe originale, Sorin Alexandrescu s-a bătut de lungă vreme (alături de Toma Pavel sau Virgil Nemoianu) pentru înnoirea instrumentarului critic, semnând adevărate „rechizitorii la adresa sistemului critic românesc” (Goldiș 2011 : 264), neîmpăcat cu autonomia esteticului și atemporalitatea valorilor. Paradoxul e că laudând radarul manolescian și crezul său estetizant, recunoscând rolul criticului în stabilirea „ordinii literare” în acel „cvartet de aur”, după Maioreșcu, Lovinescu și Călinescu, de „însemnătate